2009RGW108 bijlage 1

Technische maatregelen waterhuishouding Groot Mijdrecht Noord

Bijlage bij Statenvoorstel 6 juli 2009

Samenvattende conclusies

Knelpunt
Het brakke water uit Groot Mijdrecht vormt in de zomer een probleem voor de tuinbouw en de natuur (zoutschaokken). Voor de melkveehouderi, (de grootste grondgebruiker in het gebied, vormt het geen knelpunt.
Voor de (glas)tuinbouw is dit probleemvooralsnog opgelost door aanvoer van zoet water vanuit Waterschap Rijnland of door eigen regenwateropvang. Aanvoer vanuit Rijnland is met de klimaatverandering op termijn echter een onwenselijke situatie omdat dit waterschap zelf een tekort aan zoet water heeft.
Voor de natuur is het probleem van de zoutschokken niet opgelost. Deze lijdt schade, zowel in de natuurgebieden als in de sloten in de polders daarbuiten.

Niet realistische oplossingen
- *Afvoeren van het brakke water met een pijpleiding naar het Amsterdam-Rijnkanaal/Noordzeekanaal.*
- *Ontzilten van het brakke water*

Deze oplossingen zijn zeer duur en technisch en of planologisch complex.

Realistische optimalisatiemogelijkheden voor de korte termijn (5-10 jaar)
- *Zoet kwelwater uit GM apart afvoeren. Hierdoor kan in een klein deel van het nu beïnvloede gebied de zoutschade worden beperkt.*
- *Flexibel peilbeheer toe passen in natuurgebieden. Brak boezemwater blijft dan zo veel mogelijk buiten de natuurgebieden. Hiervoor is het nodig dat natuurgebieden versneld in grotere eenheden worden 'afgerond' (realisatie EHS).*

Perspectiefvolle oplossingsrichting voor de lange termijn (10-20 jaar)
- *Inbedden van het vraagstuk van Groot Mijdrecht in het nationale vraagstuk van de zoetwatervoorziening van heel Nederland en zo op termijn komen tot een duurzaam watersysteem.*

1 Inleiding

Bij uitvoering van Plan De Venen zal een grote hoeveelheid brak water in droge periodes op de Waver en de Amstel terecht blijven komen. Daarom is gezocht naar maatregelen die het effect van het brakke water kunnen verminderen.

2 Knelpunten

Het bijgevoegde kaartje geeft de ligging van de belangrijkste land- en tuinbouwgebieden en natuurgebieden aan die onder invloed staan van het brakke water uit Groot Mijdrecht.

2.1 Land- en tuinbouw

<u>(Glas)tuinbouw en boomteelt</u>
Het kaartje geeft aan dat er clusters voorkomen in de Zuider- en Noorder Legmeerpolder, de Noordse buurt, verder hier en daar in Polders Zevenhoven en Derde Bedijking.
De gewassen zijn over het algemeen gevoelig voor zout, vooral de bloementeelten

De tuinbouwbedrijven zijn op dit moment vrijwel allemaal afhankelijk van het oppervlaktewater. Deels wordt in (giet)waterbehoefte voorzien vanuit een eigen regenwateropslag. Watervoorziening vanuit oppervlaktewater is mogelijk omdat 80/90% van de behoefte aan zoet water in deze gebieden wordt aangevoerd vanuit Waterschap Rijnland. Waterschap Rijnland zou dit op termijn willen stoppen omdat ze zelf in droge perioden een tekort hebben aan zoetwater. AGV betaalt aan Rijnland voor de levering van het zoete water.

De ontwikkelingen in de glastuinbouw in bepaalde gebieden, het gebruik van eigen regenwater en de gevoeligheid van gewassen moet verder in kaart worden gebracht.

Akkerbouw

Komt niet veel voor in beïnvloedingsgebied GM-water.

Melkveehouderij

De melkveehouderij komt in het hele gebied voor en heeft weinig problemen met het brakke water. Af en toe wordt gebruik gemaakt van leidingwater voor veedrenking.
Sloten moeten watervoerend zijn vanwege veekering, dus peil mag niet te ver zakken.

2.2 Natuur

Bestaande natuurgebieden

Natuurgebieden maken nog vaak onderdeel uit van een groter peilgebied waar aan- en aanvoer van oppervlaktewater wordt bepaald door de landbouwfunctie.
Als het zoutgehalte constant is kan zich een waardevolle brakke natuur ontwikkelen. Juist de wisseling van het zoutgehalte is funest voor veel planten en dieren. Daarbij is het brakke water uit Groot Mijdrecht ook rijk aan ijzer, ammonium en fosfaat. Vooral de laatste twee zijn niet gewenst.

Probleem is dat slechts een relatief klein deel van de Ecologische HoofdStructuur (EHS) momenteel verworven is. Daardoor zijn de bestaande natuurgebieden meestal klein en liggen ze versnipperd. Er kunnen alleen effectief maatregelen worden genomen tegen de inlaat van het brakke water in gebieden die al verworven zijn en die een zekere omvang hebben. Dit geldt bijvoorbeeld niet voor de Bovenlanden, waar versnipperd percelen van Staatsbosbeheer liggen.

Ecologische waarden (vooral in en langs sloten) in gebieden met andere functies

Alle maatregelen die leiden tot een betere waterkwaliteit in de Amstelboezem werken in het voordeel van deze natuurwaarden. De peilen in de polder kunnen vanwege bodemdaling, veekering en veenkades niet te ver zakken. Aanvoer van water in de zomer blijft in deze polders dus nodig.

De waterlichamen in relatie tot Kader Richtlijn Water

Delen van de EHS en sommige grotere waterlopen (zie kaart) zijn in het kader van KRW aangewezen als waterlichaam. Om de waterkwaliteit in deze waterlichamen in orde te krijgen moet de hele polder worden aangepakt. Uitgangspunt bij de KRW is dat de kwaliteit in ieder geval niet achteruit mag gaan. In een aantal KRW waterlichamen wordt de negatieve invloed van het inlaatwater uit GM genoemd als reden waarom de kwaliteitsdoelstellingen niet worden gehaald.

3 Oplossingsrichtingen

Behalve de aanleg van een plas in Groot Mijdrecht Noord, hetgeen heeft geleid tot een drietal onhaalbare combinatievarianten, zijn er nog andere technische oplossingen om te voorkomen dat brak water op de Amstelboezem wordt geloosd. Dat zijn:

1) de aanleg van een pijpleiding naar het Amsterdam Rijnkanaal/Noordzeekanaal en
2) ontzilting van het uitslagwater van Groot Mijdrecht.

Deze maatregelen zijn zeer duur en technisch of planologisch complex. Deze oplossingsrichtingen zijn daarom als niet realistisch beoordeeld.

Voor de kortere termijn (5-10jaar) zijn de volgende optimalisatiemogelijkheden wel realistisch:
a) Gebieden met zoet kwelwater in Groot Mijdrecht scheiden van de gebieden met brak kwelwater en deze gebieden apart bemalen. Door het zoete kwelwater apart te bemalen kan het elders in de omgeving worden benut om watertekorten met zoet water aan te vullen en wordt de invloed van brak water in een (klein) deel van de omgeving van GMN verminderd
b) Waterhuishoudkundige maatregelen nemen in en rondom natuurgebieden om er voor te zorgen dat er zo weinig mogelijk brak water deze gebieden binnenkomt.

Voor de langere termijn (10-20jaar) biedt de volgende richting perspectief:
c) Inbedden van de brakwater-problematiek van GM in de zoet/zout problematiek van heel Nederland

Ad a)

Zoete kwel uit GM apart afmalen

In Groot Mijdrecht komen zowel in het noordelijk deel als in het zuidelijk deel stukken voor waar veel zoete kwel bovenkomt, vooral in de zone langs de Vinkeveense Plassen. Nu wordt al het kwelwater (brak en zoet) uit Groot Mijdrecht gemengd afgevoerd.
Door het oppervlaktewater in deze gebieden met dammen in de sloten te scheiden van de rest van de polder kunnen ze apart worden bemalen. Er komt dan meer zoet water in het boezemwater terecht en een klein deel van de gebieden ten zuiden van Groot Mijdrecht zal minder of geen brak water in behoeven te laten. Een mogelijk nadeel is echter dat het resterende uitslagwater uit Groot Mijdrecht dat wordt uitgeslagen op de Oude Waver juist brakker zal zijn. Daarnaast moet er rekening mee worden gehouden dat de gewijzigde afvoersituatie kan leiden tot andere stromingspatronen in de Amstelboezem, met als risico dat het zoutprobleem in meer of mindere mate naar andere gebieden wordt afgewenteld. Er is nader onderzoek nodig om een goede afweging te kunnen maken tussen de voor- en nadelen en de kosteneffectiviteit van deze maatregel.
In het kader van Plan De Venen kan dit worden opgepakt en kunnen voor- en nadelen verder worden uitgewerkt. Het zal het zoutprobleem zeker niet volledig oplossen, maar kan een tussentijdse optimalisatie zijn voor een deel van het gebied.

Ad b)

Natuurgebieden snel afronden en brak water weren

Natuurgebieden in de omgeving van Groot Mijdrecht krijgen op dit moment in de zomer brak water binnen. Door het oppervlaktewater van deze natuurgebieden te scheiden van de landbouwomgeving en tegelijk in de natuurgebieden een natuurlijke peilfluctuatie te hanteren, kan de hoeveelheid in te laten brak water in de zomer fors verminderen (Voor de Middelpolder bij Amstelveen leidt dit tot 60% beperking). Hierbij wordt in winter en voorjaar een hoger slootpeil gehanteerd. In de zomer laat men het sloot- en grondwaterpeil dalen. Zo wordt voorkomen dat de waterstanden in de zomer te ver wegzakken. De slootwaterstanden blijven dan binnen de grenzen die het waterschap daaraan stelt in verband met het afremmen van de bodemdaling.
Alhoewel deze maatregelen de constante aandacht van het waterschap hebben, kan het pas goed worden ingezet als er afgeronde natuurgebieden worden gerealiseerd. Alleen dan is het mogelijk om voor de natuur een apart peilregime te hanteren. Grondverwerving om de gebieden af te ronden zou met voorrang moeten gebeuren. Aanwijzing van tussenliggende landbouwpercelen (al aangewezen als EHS) als prioritair gebied[1] is een optie.
Als voorbeeld: In de bovenlanden bij Mijdrecht heeft Staatsbosbeheer enkele losliggende stukken in bezit. Die zijn nog te klein om daarvoor een apart waterpeil te kunnen hanteren zodat brakwater buiten gehouden kan worden. Grondverwerving om er één aaneengesloten natuurgebied van te maken zou voorrang moeten krijgen.

[1] Dat wil zeggen dat volledige schadeloosstelling kan worden geboden bij aankoop van gronden met als uiterste instrument onteigening.

Ad c)

Brakwaterprobleem inbedden in zoet/zout problematiek geheel Nederland

Wat op korte termijn niet haalbaar blijkt, is wellicht op langere termijn wel realistisch, namelijk invulling geven aan de voorwaarde van een zo duurzaam mogelijk watersysteem.
Door mevr. Huizinga (ministerie V&W) is toegezegd dat het vraagstuk van de zoute kwel in GMN zal worden meegenomen in de lange termijnvisie die het rijk de komende jaren ontwikkelt over het nationale vraagstuk van de zoetwatervoorziening van Nederland. In deze studie wordt gezocht naar meer structurele en grootschalige oplossingen die ook op lange termijn duurzaam zijn.
Ook waterbedrijven hebben reeds aangegeven dat de problematiek bovenregionaal bekeken moet worden. Voor het ontwikkelen van lange termijn-oplossingen voor de grootschalige (grond)waterproblematiek geven zij aan te samen met andere stakeholders zoals provincies, waterbeheerders, landbouw en recreatie op een (boven)regionaal schaalniveau tot overeenstemming te willen komen over duurzame oplossingen (zie rapport 'Drinkwater uit Groot Mijdrecht? Peiling van interesse bij vier waterbedrijven' (KIWA, juni 2008).
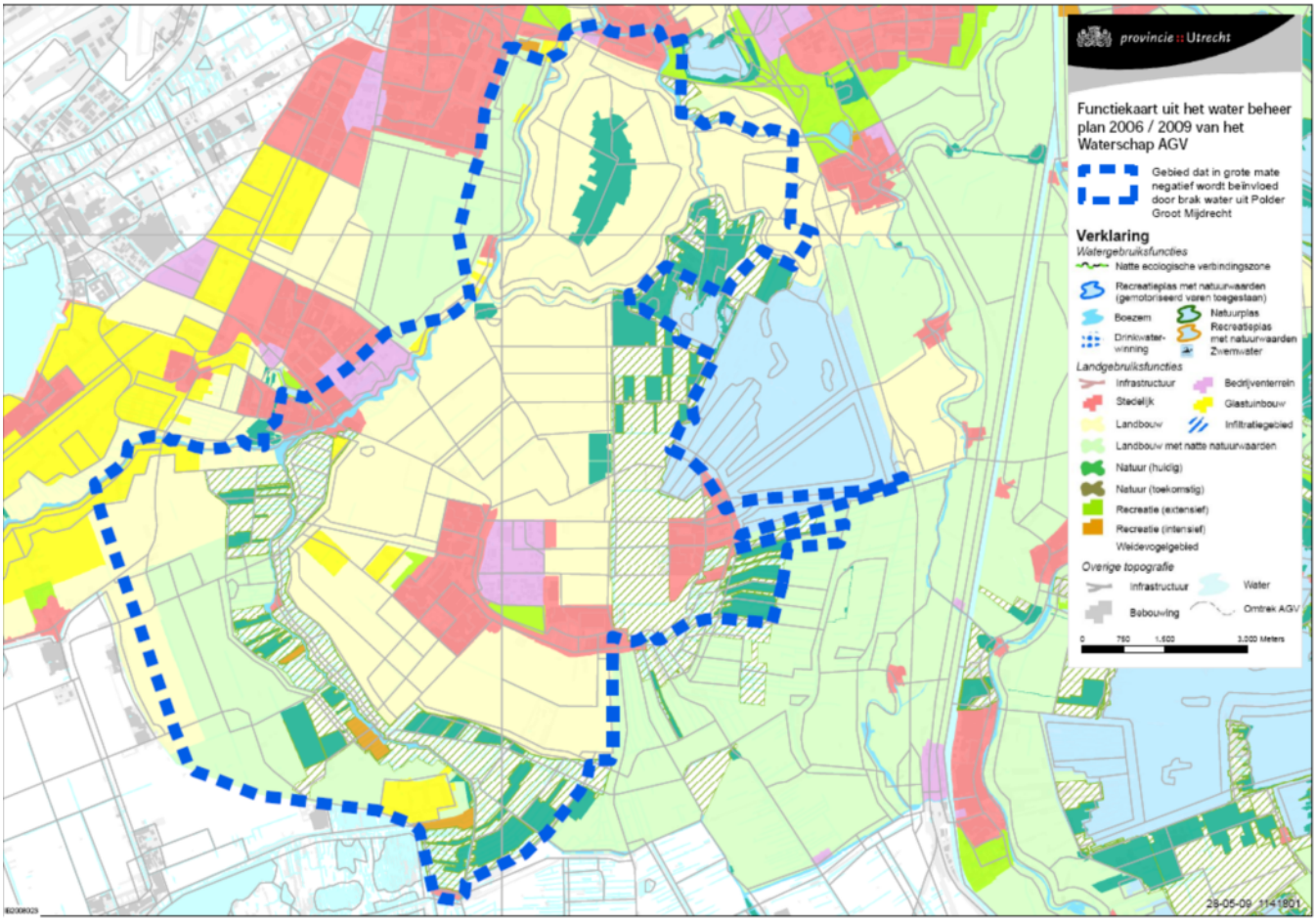
Figuur 1: Grens van beïnvloedingsgebied van het brakke water uit Groot Mijdrecht